

”Hvem taler i dag om udryddelsen af armenierne?”

Adolf Hitler, 22. august 1939.

Plancheudstilling om Danmark og folkedrab på armenierne 1915-17 – med udblik til Holocaust.

22. august 1939, under forberedelsen til den tyske invasion af Polen, skal Adolf Hitler have sagt til sine generaler: ”Jeg har udstedt ordre om [...] at vore krigsmål ikke består i at rykke frem til særlige frontlinier, men i den fysiske ødelæggelse af fjenden. [...] Hvem taler i dag om udryddelsen af armenierne?”

Begrebet ”genocide” – ”folkedrab” – blev opfundet i 1943 af den polsk-jødiske jurist Raphael Lemkin til at beskrive nazisternes udryddelsespolitik i Europa. Men allerede før 2. Verdenskrig og Holocaust var Lemkin opmærksom på armenierudryddelsen – som han sagde i et tv-interview i 1949: ”Jeg blev interesseret i folkedrab fordi det skete for armenierne.” I 1948 var FNs Folkedrabskonvention blevet vedtaget. Her vedtog man også den juridiske definition på folkedrab, der byggede på Lemkins oprindelige definition:

[Ved folkedrab] forstås enhver af nedennævnte handlinger, der begås i den hensigt helt eller delvis at ødelægge en national, etnologisk, racemæssig eller religiøs gruppe som sådan:

- a) at dræbe medlemmer af gruppen,*
- b) at tilføje medlemmer af gruppen betydelig legemlig eller åndelig skade,*
- c) med forsæt at påføre gruppen levevilkår, beregnede på at bevirke gruppens fuldstændige eller delvise fysiske ødelæggelse*
- d) at gennemføre forholdsregler, der tilsigter at hindre fødsler inden for gruppen,*
- e) med magt at overføre en gruppes børn til en anden gruppe.*

Fotografi af en armenier under folkedrab, taget af den tyske løjtnant Armin Wegner; udstationeret i Osmannerriget under 1. Verdenskrig. Maria Jacobsen har under denne gengivelse af fotografiet skrevet: ”En af de mange tusinder som de saa ud da de kom ind i Hjemmene.”

Jacobsen, 1979.

*En af de mange
tusinder som de
saa ud da de kom
ind i Hjemmene*

DANSK VIDEN OM DET ARMENSKE FOLKEDRAB

I årene 1915-17 blev ca. 1 million armeniere, samt hundredetusinder af f. eks. grækere og assyrere, dræbt i Osmannerriget af det radikalt nationalistiske ungtyrkiske regime. En dansk diplomat, Carl Ellis Wandel; en dansk hjælpearbejder, Karen Jeppe; og en håndfuld danske missionærer, heri-

blandt Maria Jacobsen, blev på forskellig vis vidner til udryddelseskampagnen.

Før, under og efter folkedrabet forsøgte disse vidner at hjælpe armenierne, informere om deres skæbne og samle stumperne af et ødelagt folk op,

ofte med risiko for deres eget liv. I danske arkiver og samtidige publikationer er der derfor en stor mængde førstehåndsberetninger om folkedrabet og om det gigantiske humanitære projekt, som missionærer og hjælpearbejdere kom til at deltage i: reaktionen af de osmanniske armeniere.

Kort over "Den asiatiske Krigsskueplads" under 1. Verdenskrig, 1914-18. De grønne streger markerer Osmannerrigets grænser; de røde markerer byer hvor danske øjenvidner til folkedrabet befandt sig.

Armeniske bondekvinde og børn.

Før Folkedrabet

Armenierne i Osmannerriget og Abdul Hamid-massakrerne

Armenierne er et af de ældste kristne folk i verden og har i årtusinder været bosat i områder der dækker den nuværende armenske republik og dele af det nuværende Tyrkiet. Disse områder blev senere delt mellem det Russiske Imperium og det tyrkisk-dominerede Osmannerrige.

Den største koncentration af osmanniske armeniere var omkring år 1900 stadig bosat i det østlige Anatolien i de gamle armenske og kurdiske provinser. Andre større grupperinger var bosatte i Cilicien ("Lille Armenien") ved den sydlige anatolske Middelhavskyst, samt i Konstantinopel (Istanbul).

I alt boede der ca. 2 millioner armeniere i Osmannerriget og ca. det samme antal i Rusland. Under den osmanniske sultan Abdul Hamid II blev de hidtil værste og mest systematiske forfølgelser af rigets armeniere iværksat i årene 1894-96. Disse forfølgelser skulle underkue den armenske befolkning samt knuse gryende armensk-nationalistiske bevægelser. Flere end 100.000 armeniere blev dræbt, og mange flere blev fordrevne, forældreløse, enker eller tvangskonverterede til islam. Det var blandt disse enker og forældreløse at vestlige missionærer og hjælpearbejdere påbegyndte et arbejde fra omkring år 1900.

Armeniske bondekvinde og børn før 1. Verdenskrig. Benedictsens, 1925.